
WSTĘP

Mimo że szara strefa występuje w każdej gospodarce świata, to relatywnie niewiele poświęca się jej uwagi. Warto pamiętać, iż rozmiar szarej strefy (liczony zazwyczaj w relacji do PKB) waha się w poszczególnych państwach od kilku do przynajmniej kilkudziesięciu procent. Szara strefa wywołuje szereg niezmiernie ważnych implikacji gospodarczych, zmienia otoczenie biznesowe i warunki funkcjonowania podmiotów rynkowych. Przynajmniej z tych względów problem ten jest istotny i zasługuje na podjęcie badań oraz stosownych analiz. Z drugiej jednak strony problematyka szarej strefy stwarza duże problemy badawcze. Trudno bowiem zdobyć niezbędne dane, zastosować powszechnie wykorzystywane narzędzia, np. wystandaryzowany kwestionariusz ankiety czy też wywiad bezpośredni. Jest duże ryzyko zdobycia nieprawidłowych, fałszywych informacji. Z tego względu część badaczy, analityków rezygnuje z zainteresowania szarą strefą. Dodatkowo na podstawie analizy literatury przedmiotu należy stwierdzić, że opinie na temat szarej strefy są niejednoznaczne. Część badaczy uważa, że szara strefa wywołuje szkodliwe efekty dla gospodarki, m.in. ogranicza konkurencyjność, innowacyjność, kreatywność, osłabia koniunkturę gospodarczą, stwarza niebezpieczeństwo dla finansów publicznych. Natomiast drudzy stoją na stanowisku, iż szara strefa sprzyja rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Funkcjonuje także pogląd, że należy zajmować się tylko analizą zjawisk legalnych, natomiast szara

strefa powinna być marginalizowana w analizach naukowych. Taki pogląd zdaniem autorów jest niewłaściwy, gdyż efekty szarej strefy zasadniczo wpływają na funkcjonowanie nie tylko przedsiębiorstw, lecz także państw, a nawet regionów. Zwłaszcza w krajach słabo rozwiniętych gospodarczo tylko szara strefa gwarantuje zatrudnienie, generuje także wpływy budżetowe. Przynajmniej część środków, które podmioty otrzymują w szarej strefie, trafia do legalnego obrotu, np. poprzez podatek VAT. Tym samym zwiększają się wpływy budżetowe. Taka dyskusja naukowa jest ciekawa, ale w powyższym wątku warto odnieść się do różnych kategorii szarej strefy. Każda z nich bowiem stwarza różne szanse i zagrożenia. W różnym stopniu są one niebezpieczne dla stabilności finansów publicznych. Funkcjonowaniu szarej strefy sprzyja niejednokrotnie akceptacja społeczna. Akceptacja bywa związana z genezą szarej strefy. Klasycznym przykładem jest Słowenia, gdzie szara strefa powstała w wyniku przemian gospodarczych, oporu przeciwko władzy i, co ciekawe, sprzyjała pomocy sąsiedzkiej, rozwijał się kapitał społeczny. W innych krajach, np. w Rosji, na Ukrainie, szara strefa jest postrzegana jako normalna działalność gospodarcza (co prawda traktowana jako alternatywa dla legalnego biznesu), w przeciwieństwie do przestępczości zorganizowanej. Ta ostatnia staje się nie tylko niebezpieczna dla legalnych podmiotów, lecz także dla tych, które funkcjonują w szarej strefie. Jedną z ważnych przesłanek powstania szarej strefy jest słabość państwa. Nie tylko dotyczy to kwestii związanej z brakiem skuteczności w ograniczeniu szarej strefy, ale również braku skuteczności w rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych. Monografia jest podzielona na dwie części. W pierwszej ujęto otoczenie szarej strefy, niezbędne np. w przypadku dokonania analizy strategicznej. Drugą część poświęcono strategii zarządzania przedsiębiorstwem w szarej strefie.